

MONOGRAFIA
=====

comunei CETARIU și a satelor aparținătoare, privind realizările obținute în timpul construcției socialismului.

CAPITOLUL I.

CUVINTUL INTRODUCATIV.

Sat" cândva cuvîntul acesta însemna ceva foarte trist, jalnic, țărani înfomețați, copii slabi, analfabeți, oamenii înfomețați de misticism și superstiții. Asa era și comuna noastră în trecut. Cândva tot pămîntul era a episcopatului din Oradea, acum tot pămîntul este averea comună a tuturor țăranilor cooperatori. Oamenii din comună au fost ațîțați de către preoți, astăzi sub conducerea partidului nostru toți împreună se străduiesc să-și construiască o viață mai bună. Nu de mult numai 40-50 % a copiilor de vîrstă școlară erau înscriși la școală și din aceștia a frecventat numai jumătate. Majoritatea populației nu știa carte. În prezent nu există cetățean al acestei comune care să nu știe să citească și să scrie. În prezent nu sînt copii de vîrstă școlară care să nu termine cel puțin 8 clase. Din această comparație reiese în mod strălucitor că sub grija partidului și guvernului nostru comuna Cetariu cu satele aparținătoare a parcurs în anii de la eliberare și pînă în prezent, un drum de dezvoltare, cît nu a putut parcurge de la 75 ani în urmăe cînd există documente de cînd aceste comune au existat. S-a schimbat înfățișarea comunei. Cândva călătorul care venea seara spre Cetariu vedea pe dealuri numai întuneric, numai bănuia unde se află comuna. Astăzi de la serpentinele din marginea orașului Oradea, ca un fir de diamant pe catifea neagră strălucesc din depărtare becurile electrice de pe străzile electrificate ale satelor noastre. Cîțiva ani în urmă tineretul nostru nu avea altă posibilitate de distracție, numai beutura, cîrciuma și bătaia. Astăzi, din grija partidului și guvernului, tineretul nostru în fiecare seară se distrează în club, vizonînd televizorul, jucînd jocuri de distracție, vizionînd un film, un spectacol și participînd în mod activ ca artiștii amatori în munca măreață de culturalizarea maselor. Țăranii noștri cooperatori se înbracă, se hrănesc mai bine. Numai există ca în trecut copil care să vină desculț la școală în timpul iernii. În trecut zilnic au murit 15-20 de oameni. Moartea infantilă ajungea în procent enorm de mare, pe care în prezent nu ne vine să credem- în prezent mortalitatea infantilă în comuna

noastră s-a redus la zero. Sau sters pînă în veci bolile populare, încă și generația de vîrstă mijlocie aduce aminte cîtă dijmă lua aceste boli anual pentru moarte.

Atît înfățișarea comunei cît și reprezentarea cetățenilor se apropie cît mai mult de oraș. În toate domeniile vieții noastre din această comună se poate recunoaște grija partidului nostru față de om și activitatea lui permanentă pentru ridicarea nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii.

CAPITOLUL II.

CONDITII FIZICO- GEOGRAFICE.

1. Asezarea geografică a comunei.

Comuna Cetariu este situată la nord -este de orașul Oradea la o distanță de 14 km., la marginea munților Bihorului. Dealurile care aparțin de munții apuseni sînt de înălțime de 150-250 m, și cele șase cate ale comunei Cetariu sînt așezate pe 7 dealuri înșirate unul după altul.

2. Comuna Cetariu se compune din satele: Cetariu, Saldăbagiu de Munte, Paleu, Uileacul de Munte, Tăutelec, Șișterea și Sușturogi.

Se învecinează în partea de nord cu comuna Salard, în partea de est cu Husasăul, iar în partea de vest cu comuna Biharia și satul Cauaceu. Legătura cea mai sczrtă se face pe drumuri de pămînt.

3. Istoricul comunei.

Si acuma o scurtă privire la trecutul comunei Cetariu și a satului Șișterea.

Istoricul comunei Cetariu:

Primele documente scrise despre comuna Cetariu se găsesc din anul 1254 cînd comuna se numea "CHETAR". Aici s-a organizat către episcopatul Romano-Catolic colonia soldaților din Banderiu care apăra CETATEA ORADEA. În timpul păcii acești soldați pe teritoriu comunei sau ocupat cu agricultura, viticultura și creșterea animalelor.

Satul Cetariu era așezat prima dată pe tarlau numită "LOTOBAR" iar pe urmă în timpul năvălirii turcilor a fost făcută aproape pustie, locuitorii sau refugiat în păduri, iar o parte mai ales bărbații au fost uciși s-au duși în robie. Episcopatul din Oradea ca să repopuleze satul a adus coloniști din alte părți, așa s-a înființat satul Uileacul de Munte, Cetariu pe locul unde exstă în prezent și satul Tăutelec ca să aibă soldații și brațele de muncă.

Populația fostului Cetariu a fost maghiari iar cu ocazia colonizării în afară de Maghiari au mai adus și slovacii din regiunea "Templeni din Ungaria" în prezent Republica Socialistă Cehoslovacia".

Slovaci au fost așezați în satul Tăutelec, de aci și denumirea satului: "ASEZAREA SLOVACILOR= TAUTELEC"

In 1793 s-a construit primă școală sub numele de " Casa de învățatură pentru copii acelor care numai erau iobagi, ci nobili sau liberi "

In anul 1847 comuna a fost pustiită de un incendiu care a nimicit aproape tot satul.

In luptele revoluționare din anul 1848 au luat parte și bărbății din comuna etariu. In timpul dictaturii proletariatului din Ungaria și în comuna etariu s-a format " Garda roșie", dar ne avînd conducători nu a avut rezultatele așteptate. Au fost țărani, soldați care au luat parte în timpul revoluției socialiste din armata roșie. Cu ocazia reformei agrare din anul 1921 cînd a fost împărțită 1.400 ha cele mai bune pămînturi au primit notarii și proții cîte 10-12 ha., Aceasta nu a adus nici o îmbunătățire pentru țărani, ne avînd atelaje, încetul cu încetul pămîntul a trecut în mîinile chiaburilor și a streinilor din alte sate. In anul 1930 numărul țăranilor fără pămînt era foarte mare.

După octombrie 1944 cînd s-a eliberat și această comună, a început ca să clocotească atmosfera revoluționară. In anul 1945 s-a organizat prima organizație de bază PCR și nu peste mult timp și sindicatul. In anul 1950 s-a organizat cooperativa de producție agricolă CAP, dar fiind sub influența bogașilor, s-a desființat. In anul 1954 s-a înființat o întovărășire agricolă, iar în anul 1959 cooperativa agricolă de producție " 8 MARTIE". La începutul anului 1962 comuna etariu cu satele paștinătoare a fost complet cooperativizată.

Istoricul satului Sisterea.

Istoricul pornește din secolul al XIII-lea cînd aceste teritorii erau sub conducerea voievodului Menumert care își avea cetatea de Resdință la Biharia. In sub ordinea acestui voievod ar fi fost și un mic feudal din părțile Sîniobului, unde și azi mai există o mînăstire la care ar fi venit mulți credincioși din toate părțile ținuturilor Crișanei. Acești chemători care se duceau la mînăstire pentru a asista la serviciile religioase de acolo, î-și aveau trecere prin aceste locuri și că ar fi numit acest drum Sante-Iter. Locuitorii care au rămas aici au numit acest loc în limba maghiară Siter. Un alt factor istoric este biserica reformată construită în secolul al XVII-lea de către turci, ca în momentul de față este luată în evidență județului ca un monument istoric.

IV. RELIEFUL

Comuna etariu și cele șase sate aparținătoare sînt așezate

într-o regiune deluroasă, numai o parte mică este șes. Înălțimea dealurilor este de la 0-25 grade.

V. A P E :

În hotarul comunei nu se găsesc cursuri de ape curgătoare mai mari, se găsește pârâul "Cosoma" care izvorăște de sub dealurile susturogiului, trece între satul cetariu și Uileacul de Munte, străbate șesul numit Nagyireit și curge spre vest spre comuna Biharia, se varsă în apa Barcău. Pârâul este foarte sărac în apă mai ales în timpul verii, iar în anotimpurile de acce de precipitație inundează a suprafață 80-100 ha.

VI. C L I M A.

Clima comunei este influențată mai ales în timpul verii de vânturile-vest, care aduc precipitați, iar în timpul iernii de vânturile Nord-est, precipitația anuală este între 600-700 mm, lunile cu multe precipitați sînt iunie și noiembrie, iar cu precipitație mai mică februarie și august. Temperatura medie anuală este între 11-12 cc., cele mai calde luni iunie și august" 33-36 cc., cele mai reci în general ianuarie și februarie cu maximum de - 18-25 cc.

Satul Sisterea are un mic microclimat îndulcit care influențează foarte mult vegetația naturală. Aci cresc castane comestibile.

VII. V E G E T A T I A.

Înainte de primul război mondial, satele comunei erau înconjurate de păduri, întinzîndu-se pădurile pînă la marginea grădinelor. În prezent aceste păduri sînt exploatate și pe acest teren sînt pășuni naturale. Pădurile sînt situate de la marginea satelor circa 1-3 km. În majoritatea lor sînt păduri de fag, stejar, tei, cerul și cireșul sălbatic.

Flora spontană din localitate este mai ales: festuka, specia pua, dactisglumeratus ect., tot odată pe marginea pădurilor se află tușișul de măcies, mure, iar în păduri se găsesc multe soiuri de ciuperci, ape bune pentru consum cît și otrăvitoare.

VIII. A N I M A L E :

În pădurile noastre se găsesc atît animale răpitoare cît și erbivore. Dintre răpitoare putem aminti: Vulpea, Lupul, Pisica sălbatică ~~perreukxmixrat~~ ect. Dintre păsările răpitoare putem aminti Uliul și Vulturul.

În pădurile noastre avem ierivori ca caprioara, cerbul, mistrețul și epurii. Avem și rozitoare de pădure și de cîmp ca: Veverița, hîrciogul de cîmp ect. Dintre păsări amintim că fazanul, prepelița și rața sălbatică.

IX. S O L U R I.

Structura solului este lut argilos, majoritatea brumroscat de p

ure o parte mică cernozon degradat, fertilitatea solului este de categoria II-a și a III-a.

CAPITOLUL III.

POPULAȚIA:

Numărul locuitorilor a comunei Cetariu cu satele aparținătoare este de 6.336. Populația comunei și satelor aparținătoare în marea majoritate este Maghiară în afara de Sușturogi populația căruia este română.

Ocupația locuitorilor în general este agricultura, pe lângă agricultură se ocupă și cu pomicultura, viticultura și creșterea animalelor, ponderea este cultivarea cerealelor, pe lângă aceasta populația se mai ocupă și cu cultivarea zarzavaturilor. Comuna Cetariu are 59 de angajați care lucrează la cooperativa de consum. Din comuna Cetariu și satele aparținătoare circa 650 de locuitori lucrează în diferite ramuri în Oradea.

CAPITOLUL IV.

SITUAȚIA ECONOMICĂ A COMUNEI.

Ramure industriale nu avem în raza comunei.

Cooperativa de consum are 13 prestări de servicii: Cizmărie, tinichigerie și frizerie.

Cooperativa agricolă de producție nu are ramură anexă, doar atelierile pentru nevoile proprii. În C.A.P. Cetariu și Sisterea s-a înființat câte un atelier pentru confecționarea măturilor.

2. În comuna Cetariu sînt 5 Cooperative agricole de producție. Cooperativizarea totală a satelor s-a terminat în anul 1962.

Componenta C.A.P-urilor se prezintă în felul următor:

1. Cetariu. 562 . . . familii cu. 1.505 .ha.
2. Paleu. . . 457 . . . familii cu. 1.562 .ha.
3. Tăutelec. 212 . . . familii cu. 627 . . ha.
4. Sisterea. 712. . . familii cu 2.100 ha.
5. Uileacul de Munte cu. 333. .familii cu. 987. .ha.

Din totalul membrilor cooperatori în procent de 88 % lucrează în mod permanent în C.A.P., iar restul lucrează în diferite instituții și întreprinderi din raza orașului Oradea.

Rezultatele obținute în fiecare C.A.P. pe ramuri de producție pe anul 1968 se prezintă în felul următor:

Grâu.kg., media la ha.
Porumb boabe.	" , media la ha.
Fl. Soarelui.	"
Legume.	"

Cresterea animalelor:

1. Cetariu.	taurine.	buc,	ovine.	cap.,	porcine.	cap
2. Paleu:	taurine. 389 "		ovine. 1392 "		porcine. 279.	
3. Uileac	taurine.	"	ovine.	"	porcine.	
4. Tautelec	taurine.	"	ovine.	"	porcine.	
5. Sisterea	taurine 331	"	ovine 1.273 "		porcine 265.	

FOND DE BAZA:

1. Cetariu.	lei
2. Paleu.	2.0000 lei
3. Uileac.	lei
4. Tautelec.	lei
5. Sisterea.	lei.

În cadrul C.A.P.-rilor din raza comunei Cetariu au fost obținute rezultate frumoase și în privința construcțiilor. În ultimii ani la fiecare CAP. au fost construite grajduri pentru vite și cai de muncă, salva-ne pentru oi, maternități pentru scroafe, magazii de cereale și ateliere complexe.

În fiecare CAP. sînt suprafețe însemnate rezervate pentru legumi cultura, lucru care aduce venituri însemnate pentru membri, în prezent legumi cultura produce cantități însemnate pentru valorificare precum și pentru nevoile proprii.

3. Alte ramuri ale economiei extente în comună.

În cadrul comunei mai aduce un venit însemnat și gospodăriile ajutătoare-loturile personale ale membrilor, de unde cantități mari de fructe, legume, păsări, ouă ect. ajunge în comerț. Sînt mari posibilități pentru dezvoltarea apiculturii în cadrul gospodăriilor membrilor. Posibilități sînt de oarece în fiecare sat avem locuri cu bălți cu apă necesară, precum și pășuni corenspunzătoare.

CAPITUL V.CREȘTEREA NIVELULUI DE TRAI MATERIAL SI CULTURAL.1. Construcții:

După 23 august 1944 au fost construite peste 550 case de locuit, cu fundații din beton și acoperite cu țiglă. Casele noi sînt iluminate cu lumină electrică. Acestea sînt mobilate cu mobilă modernă, înzestrate cu aparate de radio, televizoare, mașine de cîșut, de spălat ect.

În ultimii ani în comuna Cetariu în satul Săldăbagiu și Sușturogi au fost construite cîte un cămin cultural nou, iar în satul Paleu este în curs de construire a unui nou cămin cultural în valoare de 260.000 lei. Căminul cultural este sub acoperiș.

Căminele culturale tuturor satelor sînt bine înzestrate, au aparate de radio, televizoare, magnetofone, picupuri, cluburile sînt bine înzestrate cu diferite jocuri distractive și instrumente muzicale. În comuna Cetariu și în cele 6 sate aparținătoare au fost construite trotuare care se duc la cele mai îndepărtate colțuri ale satului.

Drumul comunal Oradea-Sișterea a fost reparat, lucru care a făcut posibil legarea satelor pentru circulație în bune condițiuni a autobuzului care zilnic face 7 curse Oradea- retur, ușurînd cu mult circulația populației.

În centrul din Cetariu a fost amenanțat un parc pe o suprafață de 725 mp.

A fost amenanțată o clădire nouă pentru grădinița de copii. În comuna Cetariu a fost amenanțată o clădire pentru sediul dispensarului veterinar cu toate anexele necesare. La dispensarul veterinar lucrează un medic veterinar, 7 tehnicieni veterinari și 4 persoane ajutătoare.

2. Electrificarea.

Fiecare sat aparținător comunei Cetariu în afară de Susturogi este electrificat întregime. În fiecare clădire oficială este introdusă lumina electrică, în procent de 80 % a caselor de locuit sînt electrificate.

3. Învățămîntul de cultură generală.

În cadrul comunei Cetariu funcționează 7 școli generale din care 3 cu clasele 1-8. În anul școlar 1968-69 au fost înscriși 691 de elevi. În cele 7 școli generale predau 39 de cadre didactice calificate. Cu copii prescolari ~~sau~~ se ocupă 4 educatoare. Frecvența elevilor este bună. Cu comparația din trecut în cele 7 sate funcționau numai 12 învățători și nu exista nici o grădiniță de copii.

În ultimii 5 ani în școlile generale din comuna Cetariu au absolvit clasa a VIII-a peste 330 tineri, dintre care majoritatea au urmat și urmează diferite școli profesionale, tehnice și licee. Un număr însemnat de tineri ocupă funcții de răspundere în diferite instituții și întreprinderi, avem și mulți tractoriști din localitate care lucrează pe pămîntul C.A.P.-rilor din satele comunei noastre.

În trecut nici 20% din tinerii satelor noastre din cauza lipsei materiale nu au terminat școala generală.

Toate școlile sînt bine dotate cu mobilier și material didactic. Elevii sînt bine pregătiți, copii din clasele 5-8 din Paleu și Tăutelec umblă cu autobuzul la școala din Cetariu. Înainte de eliberarea țării noastre, aceste lucruri au fost imposibile, de oarece numai cîțiva

copii au putut urma cursuri medii cu mare sacrificii din partea părinților.

4. CULTURA.

Fiecare sat din raza comunei Cetariu are căminul său cultural. Acțiunile de masă a căminelor culturale sînt frecventate cu mult drag de locuitorii de toate vîrstele.

În căminele culturale funcționează diferite formații artistice de amatori ca: formații de teatru, grupuri vocale, soliști vocali, soliști instrumentali, formații de dans, brigada artistică de agitație, recitatori și orchestră. Din veniturile realizate cu ocazia spectacolelor prezentate au fost procurate instrumente muzicale, costume de dans, rađdouri, trei televizoare, un magnetofon și alte obiecte necesare pentru propagarea culturii. În cursul anului 1968 în cele 7 cămine culturale s-au obținut 56 diferite spectacole la care au participat peste 9.500 de spectatori. Sau obținut peste 300 acțiuni de masă cu 2.800 de participanți.

În fiecare cămin cultural funcționează cinematograful, cinematografele sătești sînt des frecventate atît de tineri cît și de vîrstnici.

Sînt vizitate și filmele distractive cît și cele științifice. Spectacolele cinematografice din cele 7 sate în anul trecut au vizitat 57.832 de spectatori.

În cadrul căminelor culturale sînt amenajate bibliotecile sătești. În comuna Cetariu funcționează o bibliotecă comunală-centrală care are 6 filiale. Biblioteca centrală a fost înființată în anul 1964 cu 2.800 de volume. Bibliotecile sînt cu mult drag frecventate de locuitorii de toate vîrstele.

În prezent biblioteca centrală cu filialele sale are 10.950 de volume în valoare de 58.000 lei. Biblioteca are peste 1.400 cititori care în cursul anului trecut au citit 14.638 de cărți ceea ce înseamnă 2,3 cărți pe un locuitor și 14 cărți pe un cititor. Bibliotecile au avut 83 de acțiuni de masă cu 1.850 de participanți.

În raza comunei extă un număr de 117 televizoare și un număr de ~~823~~ aparate de radio. Posta locală difuzează zilnic 715 diferite ziare și reviste.

5. Ocrotirea sănătății.

În comună avem un dispensar uman cu un personal bine pregătit din punct de vedere al societății, iar oamenii sînt deserviți în orice moment cu bună voință și pricepere. Cazurile grave sînt imediat transportate imediat la spitalele din Oradea, deservirea serviciului de salvare este foarte bine asigurat. Mortalitatea la sugari a dispărut complet. Prin aplicarea vacinărilor preventive, cazul de îmbolnăviri contagioase

nu sînt în raza comunei noastre.

Sănătatea oamenilor muncii din comună ocroteste un medic, o medică, 2 asistenți medicali, o moașă și 2 persoane ajutătoare. Localul dispensarului uman nu de mult timp a fost renovat și reparat, astfel corensunde din toate punctele de vedere. La fel acest dispensar este înzestrat cu toată aparatura necesară, anual de 2 ori s-a deplasa caravana de radioscopie și stomatologie, fiind controlați toți locuitorii comunei noastre.

6. Comerț și cooperativa de consum.

În comuna Cetariu avem centru de cooperativă de consum de care depind 9 unități de consum și 13 prestări de serviciu. Aprovizionarea acestor unități se face direct de la Oradea. Cetariu are și un aparat pentru fabricarea sifonului și a sucului, lucru care este foarte bine venit. Deservirea populației prin cooperativele de consum este bine. În raza comunei Cetariu avem 7 cooperative de consum și 3 bufete. Cooperativa de consum are 32 de angajați. Volumul mărfurilor la 31 decembrie 1968 a fost de 1.75.000 lei și a realizat 5.385.000 lei, prestările de servicii au realizat 186.000 lei. Din toate cele de mai sus reiese că nivelul de trai al țăranilor cooperatori crește din an în an, viața lor se îmbunătățește datorită grijei partidului și a guvernului nostru.

De la unele unități industriale ca avîntul și O.R.V.L.F. sînt deligați pentru achiziționarea fructelor și zarzavaturilor în fiecare sat din cadrul comunei, iar unele produse sînt achiziționate de către fructesport ca: căpșunile, cireșile, nucile ecț. Astfel populația poate valorifica pe loc cantități însemnate de produse proaspete, fără să fie nevoiți a pleca la Oradea.

CAPITOLUL VI.

I N C H E I E R E.

În planul de perspectivă pentru comuna Cetariu și satele aparținătoare avem următoarele obiective propuse a se executa pînă în anii următori:

În satul Cetariu, construirea de trotuare, terminarea construirii căminului cultural, construirea unei stații de autobuz, repararea și modernizarea drumului Cetariu-Oradea.

În satul Paleu, terminarea construcției căminului cultural și construirea de trotuare.

În satul Săldăbagiu de Munte, terminarea construirii drumului în lungime de 2 km.

În satul Sisterea se va termina electrificarea. În satul Susturogi construirea de trotuar, În satul Tăutelec construirea de

trotuare, construirea unui drum nou., construirea unui parc.

Populația comunei noastre se angajează ca prin eforturile unite și dragoste și devotament față de patrie și partidul nostru, va munci pentru a traduce în viață hotărârile partidului pentru a realiza sarcinile Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român. În toate acțiunile noastre ne călăuzește partidul, ne dă elan în muncă, să construim o viață cât mai bună, mai fericită și a înfloriri patriei noastre.

CETARIU IA 12 ianuarie 1969.

PRESEDINTE:

Gaspar Buzaș.

SECRETAR:

Alexandru Lupășcu.